

TINNEGIETERS UIT NOORD-BRABANT III

Breda

Dank zij de vriendelijke medewerking van de heer L. Moelands en de heer F. J. J. Kimmel, conservator van het Stedelijk Museum te Breda, ontving ik de volgende gegevens over de aldaar bewaarde tinnen voorwerpen. Het museum bezit twee grote 16de-eeuwse stadswijnkannen (inv. 165), afkomstig van het stadhuis te Breda; op het oor zijn deze gemerkt met een onduidelijk wapen (vogel?), terwijl een tweede wapen in gotische letters de naam JAN vermeldt en daarnaast nog een huiskerk (?) voorkomt, bestaande uit een kruis op een gelijkbenige driehoek met de punt naar beneden. Waarschijnlijk is de maker hiervan de Bredase tingieter Jan Adriaenszn (1569-1578; cf. Brab. Heem 1969, p. 71).

Van de familie Beens bezit het museum diverse tinnen voorwerpen:

1. Verscheidene gietvormen van Wijnant Beens (museum-depot).
2. Grote schotel (inv. 2565); gekroond roosmerk met F (= Fijn tin), WB

---

³⁾ J. Weyns, De Uitschoolhoeve uit Oevel, in: Bokrijkse berichten, no. 2, p. 62 e.v.

- in de kroon en BREDA onder de roos; engelmerk met WIJNANT BEENS.
3. Kan (inv. 1622); roosmerk met F, in de kroon W. en onder de roos BREDA.
  4. Nachtpot (z. nr.); gekroond roosmerk met F, in de kroon WB; engelmerk met WIJNANT BEENS.
  5. Mosterdpot (inv. 2497); engel met zwaard en WIJNANT BEENS.
  6. Twee kloosterbekers, afkomstig van Catharinadal te Oosterhout (inv. 160 a en b); een ervan gemerkt met BEENS BREDA, de andere met A. G. BEENS.
  7. Maatkan van $\frac{1}{2}$ L (inv. 1600); gemerkt A. G. BEENS.
  8. Kruikje (inv. 1765); gemerkt A. BEENS.
  9. Drinkkroes (z. nr.); figuur met banier en schild en VICTORIA (?), waarboven een kroon met A.B.
  10. Vier en elf lepels (inv. 1281-1284 en elf z. nr.); gekroond wapen van Breda, in de kroon A.G.B.
  11. Kandelaar; tussen twee lauwertakken een putto en C. BEENS (inv. 103). Verder bezit het museum o.a. een tinnen schotel (inv. 1607) met een roosmerk met F en H I en een ovaal merk met H. Jongeling (Dubbe, p. 150 noemt een H. Jongelingh uit Rotterdam 1709-1725; Azijnman nr 64 vermeldt Henri Jongelings als Bossche tingieter XVIII A); een schotel (inv. 1620) met roosmerk, F en I G en een engelmerk met JAN GARDEN(ier) (volgens Dubbe p. 178 en fig. 55 en 66 uit Rotterdam-Dordrecht, volgens Azijnman mogelijk ook uit 's-Hertogenbosch XVIII A); en twee kannen, gemerkt met een engel naar links en F. v.d. Elst (deze letters F. v. D.E. komen ook voor op een 18de-eeuwse kan van de Illustre Lieve Vrouwe Broederschap te 's-Hertogenbosch; Voorlopige Lijst 1931, p. 190).

Eindhoven

De heer A. D. Kakebeeke, adjunct-archivaris te Eindhoven, was zo welwillend me uitvoerige biografische gegevens te verschaffen over Eindhovense tingieters, waardoor het mogelijk is geworden diverse voorwerpen nader te dateren en merken met tot nu toe onbekende initialen aan een bepaalde tingieter toe te schrijven.

ALEXANDER BEENS, 1713-1806, zoon van Petrus. Van deze tingieter bewaart het gemeentehuis te Erp twee tinnen kandelaars; in het merk komt A B voor. De abdij te Heeswijk bezit een tweekakige dekselkan, waarop NED. KAN, een eigendomsmerk 4 I H en een gekroond roosmerk met A.B. Waarschijnlijk zijn ook enige stukken uit het museum te Breda (nr 8 en 9) van deze Eindhovenaar en door Wijnant Beens, „Eijndhoviensis”, die zich te Breda vestigde aldaar terecht gekomen.

HENRICUS BEENS, 1759-1846, ongehuwd, zoon van Alexander. Hij was lood- en tingieter en volgde zijn vader op als ijkmeester (1794; „tinmeester” 1813).

HENDRIKUS GARDINGE, in 1802 te 's-Hertogenbosch geboren, woonde als tingieter te Eindhoven in de Vrijstraat-Markt (1840) en overleed daar in 1854.

ANTONIE VAN GASTEL, 14-11-1727 te Eindhoven geboren, vestigde zich later (1753 of 1759) te Turnhout. In het rijk geïllustreerde Tin-nummer van het Belgisch tijdschrift *Ons Heem* (XIII, nr 4, p. 122, afb. 155-157) staan enige merken afgebeeld van Anth. v. Gastel (een engel tussen twee lauwertakken; een viermerk met o.a. een gekroonde AVG; een gekroonde X) en van Ludo van Gastel (ca 1800), beiden te Turnhout.

JAN VAN GASTEL, 1734-1809, zoon van Judocus, trouwde in 1758 met Johanna Beens, dochter van Michael; zij woonde voor haar huwelijk te Mechelen. Jan was „tingieter” (1806) en „tinkoopman”.

MICHAEL ANTONIUS VAN GASTEL, 1762-1823, zoon van Jan, bleef ongehuwd. Hij had in 1810 als knecht een zekere Antonius Vos, geboren te Heusden 20-7-1786. Het museum te Breda bezit een schaal (inv. 141b), waarop naast een gekroonde X een viermerk staat, dat wel enigszins afwijkt van het Turnhoutse type, maar waarop de letters FAVG voorkomen; misschien behoort het stuk tot een lid van deze familietak met twee voornamen.

WILHELMUS GIELISSEN, 1794-1842, was in 1816 knecht bij Henricus Beens, maar woonde in 1829 zelfstandig als tingieter in de Vrijstraat.

ANTONIUS GRUYTHUYSEN, 1802-1880, was een zoon van Catharina Johanna, dochter van de bekende zilversmid Baltasar Leheu.

RUDOLPHUS HENRICUS GRUYTHUYSEN, 1799-1833, broer van Antonius.

JAN FRANCIS SCHUTJES, 1806-1883, tingieter te Stratum (1840). Het museum te Breda bezit een tinnen nachtpot met roosmerk, waarin S, en engelmerk met I. F. SCHUTJES. De vier tinnen voorwerpen met I F S, genoemd in *Brab. Heem* 1969, p. 95, blijken ook bij deze tingieter te behoren. In particulier bezit te Budel bevinden zich twee borden met roosmerk, waarin S en I. F. SCHUTJES, en gekroonde bazuinengel met I. F. SCHUTJES.

FRANCISCUS GERARDUS SCHUTJES woonde in 1837 te Eindhoven als tingieter. Tot deze familie behoort ook misschien A. SCHUTJES, wiens naam in een engelmerk voorkomt op een wijwaterbakje met crucifix (W.K.).

ANTONIE CORNELIS DE VRIES, 1756-1809, was de vader van de tingieters Adrianus Franciscus de Vries, geboren 1789, en van Jan Francis de Vries, 1788-1848, „tapper en tinnegieter” (1815), gehuwd met Anna Christina Schutjes.

's-Hertogenbosch

In het stedelijk museum van Breda bevinden zich: een nachtpot met een roosmerk met F V D B en een engelmerk met F V D BOGAERT; een schaal op pootjes (inv. 35) en twee schotels (inv. 1341, 1346), die alle drie een roosmerk hebben met F V D B en de Hollandse maagd in een tuin met F V D B, terwijl op een schotelrand het jaartal 1753 staat. In particulier bezit te 's-Hertogenbosch (L.) is een papepel met rond blad en naaldverbinding, met het eigendomsmerk H C en een roosmerk, waarin F, en in de kroon I V D B. Tot particulier bezit te Helmond (W.) behoren een HALVE.NED. KAN. met een ovaal merk, waarin 's BOSCH en (v.d.)BOG(aert), het ijkcijfer 3 en de gotische ijkletters c-z(1847-1868); een grote schotel met roosmerk, waarin G V D B, en engelmerk met (G. v.d. Bog)AERT; een DECILITER met een ovaal merk, waarin F V E (Fr. v. Engelen), het ijkcijfer 3 en de ijkletters H (1875)-ij (XXa).

Van Rouppe van der Voort bewaart het museum te Breda een schotel (inv. 316), waarop twee roosmerken voorkomen, een met S-BOSCH en een met R. v.d. V. en Zn en verder Michael met weegschaal en zwaard.

Heusden

In het museum te Breda bevinden zich: een kandelaar (inv. 1052), waarop een engel met een zwaard staat en C. VOS; een schaal (inv. 1039) met een viermerk (een naar rechts klimmende vos met V achter zijn rug, een engel met een boog, een leeuw naar links en een onleesbaar merk) en een engelmerk met BLOCKTIN, welk merk waarschijnlijk behoort bij de nog altijd dubieuze H. V(os?) GIESSEN (Brab. Heem 1969, p. 72); twee kandelaars (inv. 261 a en b) met een bazuinengel en I V GIESSEN; en een grote kandelaar (inv. 3) met twee roosmerken, een met IVG, een met I V GIESSEN.

Het reeds genoemde Tin-nummer van Ons Heem, waarin oude tinmerken van Antwerpen, Brugge en Mechelen, een lijst van oude Brugse tingieters en allerlei wetenswaardigheden over de geschiedenis van het tin zijn samengevat, bevat ook een inventaris uit 1788 van de molenaar Antony Loomans te Asten in Noord-Brabant: „13 tinnen schootels en assietten, 2 dozijn borden, 2 kandelaars, 2 mostertpotten, 2 peperbussen, 12 eedlepels, 3 soutvaaten, 4 waterpotten, 1 inktkoker enz.” (Ons Heem, l.c.p. 133). Als deze tinnen gebruiksartikelen nu nog bestaan, zijn het intussen luxeartikelen geworden.

W. H. TH. KNIPPENBERG